

पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नका साथै गुणस्तर सुधारका निमित्त २०७३ साउनदेखि २०८० असारसम्मको सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र विकास योजना निर्माण गरेको छ । यस योजनाको प्रथम पाँच वर्ष २०७३ साउन देखि २०७८ असार (सन् २०१६ देखि २०२१) सम्मका लागि स्रोत सहितको कार्ययोजना तयार गरिएको छ । वि.सं. २०७९ (सन् २०२२) सम्ममा नेपाललाई विकासशील राष्ट्रको रूपमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय दूरदृष्टिलाई आत्मसात् गर्दै शिक्षा मन्त्रालयको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्धतिबाट यस योजनाको तर्जुमा गरिएको हो । दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गरी वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा नेपाललाई मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा रूपान्तरणको लक्ष्य हासिल गर्ने महत्त्वपूर्ण साधनका रूपमा पनि यस योजनालाई हेरिएको छ । साविकका उपलब्धि, सिकिएका पाठहरू तथा सबैका लागि शिक्षाको राष्ट्रिय कार्ययोजना (सन् २००१-२०१५) अन्तर्गत सञ्चालन गरिएका सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रम (सन् २००४-२००९) र विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम (सन् २००९-२०१६) का एकीकृत कार्यसूचीहरू यस योजनाका प्रमुख मार्गदर्शक हुन् ।

दूरदृष्टि

राष्ट्रको सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणका लागि आवश्यक स्वावलम्बी, प्रतिस्पर्धी, प्रवर्तनात्मक र मूल्य उन्मुख नागरिकको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु ।

अभियान

नेपाललाई वि.सं. २०७९ (सन् २०२२) सम्ममा अल्पविकसित राष्ट्रको स्तरबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति गर्न र वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा रूपान्तरण गर्न आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्नु ।

लक्ष्य

मुलुकको भावी संघीय स्वरूपलाई दृष्टिगत गर्दै समाजका विविधतापूर्ण परिवेश तथा आवश्यकताका यथार्थलाई आत्मसात् गरी सबै नागरिकलाई उत्पादनशील जीवनयापन गर्न चाहिने पूर्ण कार्यमूलक साक्षरता, गणितीय सीप, ज्ञान तथा आधारभूत जीवनोपयोगी सीपको विकासका अवसर प्राप्त गर्न सहजीकरण गर्दै जनशक्तिको क्षमता विकासका निरन्तर एवम् समावेशी प्रयत्न मार्फत मुलुकको सामाजिक-आर्थिक विकासमा योगदान दिई विद्यमान असमानता घटाउनु ।

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको लक्ष्य हासिल गर्नका लागि विद्यालय शिक्षाका प्रमुख आयाम भित्र लक्षित नतिजाका क्षेत्र मार्फत विद्यालय शिक्षाको सुदृढीकरण गर्न परिवर्तनका सिद्धान्तमा आधारित देहाय बमोजिमका उद्देश्यहरू निर्धारण गरेको छ:

समता: पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिका दृष्टिले शिक्षा प्रणालीमा पछाडि परेका समुदाय विशेष गरी समूह-समूहका बीचमा हुने विभेदलाई न्यूनीकरण गरी सबैका लागि समतामूलक पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्नु ।

गुणस्तर: सिकाइको वातावरण, पाठ्यक्रम, शिक्षण-सिकाइ सामग्री (पाठ्यपुस्तक लगायत), विधि, मूल्यांकन तथा परीक्षाको सान्दर्भिकता तथा गुणस्तरीयतामा अभिवृद्धि गराई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार सुनिश्चित गर्नु ।

सक्षमता: समग्रतामा सिकाइ वातावरण तथा शिक्षण-सिकाइ पद्धतिका न्यूनतम र सर्वस्वीकार्य मापदण्ड स्थापित गरी सुशासन तथा व्यवस्थापकीय सक्षमताको सुदृढीकरणबाट विद्यालय क्षेत्रलाई स्थानीय सरकार प्रति उत्तरदायी बनाउनु ।

सुशासन तथा व्यवस्थापन: पहिचान भएका आवश्यकता तथा संघीय स्वरूपलाई ध्यानमा राख्दै शिक्षा क्षेत्रको

राजनीतिक तथा प्रशासनिक पुनर्संरचना गर्दै संघीय, प्रान्तीय एवम् स्थानीय तह बीच लागत साभेदारीको अवधारणा अनुरूप दिगो र सुदृढ आर्थिक व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नु ।

उत्थानशीलता: विद्यालयहरूलाई द्वन्द्वबाट सुरक्षित भएको सुनिश्चित गर्न विद्यालय तहको विपत् व्यवस्थापन तथा विद्यालय, विद्यार्थी, शिक्षक एवम् समुदाय बीच सहकार्य र सौहार्दता अभिवृद्धि गरी बृहत् विद्यालय सुरक्षा तथा विपत् जोखिम न्यूनीकरण शिक्षालाई समग्रतामा मूलप्रवाहीकरण गर्नु ।

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाका मुख्य अवयवहरू

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले अनौपचारिक शिक्षा, आधारभूत शिक्षा लगायत समग्र विद्यालय शिक्षा क्षेत्रलाई समेटेको छ । यस योजनाले एक वर्षे प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षादेखि कक्षा ८ सम्म आधारभूत शिक्षा तथा कक्षा ९ देखि १२ सम्म माध्यमिक शिक्षा भित्र समेटेको छ ।

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले देहाय अनुसारका अन्तर सम्बन्धित विषयहरूमा ध्यान दिइएको छ:

शिक्षकको पेसागत विकास तथा व्यवस्थापन: विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको परिवर्तनको सिद्धान्तका प्रमुख तत्त्वमा आवश्यकतामा आधारित र गुणस्तरीय पेसागत विकास कार्यक्रम तथा कार्य सम्पादनमा आधारित शिक्षक व्यवस्थापन समेत पर्दछ । शिक्षक तलबलाई गुणात्मक शिक्षाको प्रमुख स्रोत मानेर योजनाले कुल बजेटको करिब ७० प्रतिशत शिक्षक तलबमा छुट्याएको छ । त्यसकारण शिक्षकको पेसागत विकास सम्बद्ध संस्थाहरूबाट विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाका कार्यक्रमको स्वामित्व ग्रहणको ठूलो महत्त्व रहन्छ । अफ आगामी दिनमा संघीय स्वरूपमा शिक्षा क्षेत्रको विकेन्द्रीकरण भएपछि शिक्षक पेसागत विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रमका स्वरूपमा परिमार्जन गर्न आवश्यक रहेको सन्दर्भमा यसको महत्त्व भन् बढेको छ ।

सञ्चालन तथा व्यवस्थापन: मुलुकमा संघीयता कार्यान्वयन भएपछि शैक्षिक योजना निर्माण, व्यवस्थापन तथा बजेट निर्माणका सन्दर्भमा स्थानीय, प्रान्तीय तथा संघीय तहका काम कर्तव्य तथा उत्तरदायित्व पुनरावलोकन गनुपर्ने हुन्छ । अत: विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको प्रारम्भिक चरणमा संस्थागत पुनर्संरचनाको व्यवस्था तथा सुधारका खाकाहरूको निरूपण गरिने छ । यस योजनाले विद्यालय तहमा स्रोतको व्यवस्थापन र कार्यसम्पादनमा आधारित व्यवस्थापन पद्धतिको शुरुवात गर्ने छ । शैक्षिक उपलब्धि, विद्यालय सञ्चालन तथा उपलब्ध सुविधाजस्ता थुप्रै सूचकहरूको विकास तथा कार्यान्वयनका आधारमा सामुदायिक विद्यालयहरूको वर्गीकरण गर्ने पद्धति बसालिने छ ।

संस्थागत क्षमताको विकास: विद्यालय क्षेत्र विकास योजना प्रारम्भ भएको १ देखि ३ वर्षका बीचमा संघीयता लागू हुने र ३ देखि ५ वर्षको अवधिमा संस्थागत हुने अपेक्षा गरिएको छ । अत: विद्यालय क्षेत्र विकास योजना कार्यान्वयनको प्रथम वर्षमा यसका वित्तीय स्वरूप एवम् व्यवस्थापनका साथै मानवीय एवम् संस्थागत क्षमता विकासका व्यवस्थामा आवश्यक परिवर्तनको तयारी गरिसक्नुपर्ने हुन्छ । विद्यालयका कार्य सम्पादन क्षमताको अभिवृद्धिका लागि स्थानीय तह, नगरपालिका, शिक्षक अभिभावक संघ तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता विकास गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन: कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट योजनाले अपेक्षा गरेका नतिजाहरू हासिल भए नभएको निरूपण गर्नु नै विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको अनुगमनको मुख्य प्रयोजन हो । सबै उपक्षेत्र तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रका प्रगति मापनका लागि उपयुक्त सूचकको तालिका तयार पारिने छ । शिक्षा मन्त्रालय र योजनाका विकास साभेदारहरूले वार्षिक रूपमा कार्यक्रमको संयुक्त समीक्षा गर्ने छन् र योजना कार्यान्वयनको बीचका अवधिमा बाह्य मूल्यांकनकर्ताबाट मध्यावधिक मूल्यांकनसमेत गराइने छ ।

परीक्षा तथा मूल्यांकन: विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमका उपलब्धिलाई बढोत्तरी गर्दै विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले निर्णयात्मक तथा निर्माणात्मक दुवै खालका परीक्षाहरूलाई विषय केन्द्रित भन्दा सीप तथा सिकारू केन्द्रित गराउन जोड दिने छ । योजनाले शिक्षकहरूलाई निर्णयात्मक तथा निर्माणात्मक परीक्षाको उपयोगबाट

शिक्षकहरूको कक्षा शिक्षण सिकाइमा र अन्ततोगत्वा सिकाइ उपलब्धिमा कसरी सुधार ल्याउन सकिन्छ भन्ने बुभाउन विशेष ध्यान दिने छ । यस प्रयोजनका लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र परीक्षा बीच उच्च संयोजनका साथै *सिकाइको मूल्यांकन भन्ने मान्यताबाट सिकाइका लागि मूल्यांकन* भन्ने मान्यतातर्फ उन्मुख हुनुपर्ने आवश्यकता छ ।

शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि: मुलुकको विकास तथा विश्वव्यापी समुदायसँग नेपालको समायोजनका लागि आवश्यक ज्ञान तथा सीपयुक्त नागरिक तयार पार्नु नै शिक्षाको दीर्घकालीन उद्देश्य हो । यो उद्देश्य प्राप्तिका लागि नेपाल सरकार सबैका लागि गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच र शिक्षा अनुकूल रोजगारीको बजार निर्माण गर्ने कार्यदिशामा कार्यरत छ । जीवनका सबै पक्षमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको भूमिकाको विस्तारलाई दृष्टिगत गर्दा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी ज्ञान आवश्यक छ भन्ने कुरामा शिक्षा मन्त्रालय दृढ रहेको छ ।

विपत् जोखिम न्यूनीकरण र पुनर्लाभ: विद्यालय क्षेत्र विकास योजना अन्तर्गत विपत् जोखिम न्यूनीकरणको जोड मुख्यत: सुरक्षित पुनर्निर्माण तथा भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरूका विद्यालयको मर्मत-सम्भार र भूकम्पीय प्रभाव बाहिरका जिल्लामा सुरक्षित निर्माण तथा प्रबलीकरणमा केन्द्रित रहेको छ । सुरक्षित विद्यालयको अवधारणाले बृहत् विद्यालय सुरक्षा ढाँचाको तीन खम्बालाई समेटेको छ – (१) सुरक्षित पूर्वाधार (२) विपत् जोखिम व्यवस्थापनको सुदृढीकरण र (३) सरोकारवाला तथा समुदायको उत्थानशीलताको सुदृढीकरण । विद्यार्थीहरूलाई सिकाइको सुरक्षित वातावरण सुनिश्चित गर्नका लागि सबै विद्यालयमा विद्यालय सुरक्षा तथा विपत् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्ता कार्यक्रमले समुदाय बीच विपत् व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलतालाई सुदृढ बनाउँछ ।

स्वास्थ्य र पोषण: विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धिमा सकारात्मक प्रभावका लागि बाल विकासको चौतर्फी पक्षमा जोड दिएको छ । यसैकारण यस योजनाले विद्यालयमा स्वास्थ्य तथा पोषण सेवाको वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यसले जुका नियन्त्रण, पोषण तत्त्वको परिपूरण गर्ने तथा औलो उन्मुलन एवम् दृष्टि तथा श्रवण परीक्षण गर्ने उद्देश्य राखेको छ । यस अतिरिक्त विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले सबै विद्यालयमा विद्यार्थी मैत्री वातावरण, छात्रछात्रा, अपांगता भएका विद्यार्थी तथा शिक्षकका लागि खानेपानी तथा सरसफाइ तथा शौचालयका प्रावधान सुनिश्चित गरेको छ । योजनाबाट किशोरीको सहभागिता बढाउन तथा बीचैमा पढाइ छाड्ने प्रवृत्ति घटाउन तथा सिकाइ उपलब्धि बढाउन उनीहरूको गोपनीयता तथा महिनावारी सम्बन्धी आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने छ । समग्रमा, विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले एचआईभी/एड्सको रोकथाम, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ, र पोषण लगायतका सीपमा आधारित स्वास्थ्य शिक्षामार्फत आफ्ना विद्यार्थीहरूमा स्वास्थ्य व्यवहारको विकास गराउने उद्देश्य राखेको छ । यसरी विकास गरिएका ज्ञान, सीप तथा अभिवृत्तिले बालबालिकालाई विद्यालयबाट वास्तविक जीवनमा प्रवेश गरेपछि पनि लामो समयसम्म स्वस्थ र सुरक्षित जीवनयापन गर्न मद्दत गर्छ ।

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम: संविधान अनुसार संघीय तथा प्रान्तीय सरकार गठन जस्ता राज्य पुनर्संरचनाका ठूला परिवर्तन र हालै संशोधित शिक्षा ऐन तथा नियमावली अनुसार विद्यालयहरूको संगठनमा व्यापक परिवर्तनका अपेक्षा भइरहेका अवस्थामा विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको कार्यान्वयन हुने छ । पुनर्संरचनाका कार्यक्रमको सहजीकरणका लागि आवश्यक तयारीको थालनी भइसकेको भए पनि शिक्षा मन्त्रालय तथा यस मातहतका अन्य केन्द्रीय निकायहरूका संरचनामा गरिने मुख्य परिमार्जन भने योजना कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको ३ वर्षपछि मात्र कार्यान्वयनमा आउने छ । यस योजनाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि दुई मुखे रणनीतिको अवलम्बन गरिने छ – (१) संघीय स्वरूपका आवश्यकता अनुसार शिक्षा मन्त्रालयमा गरिने परिमार्जनको मार्ग चित्र निर्माण र (२) सुधारिएका कार्यक्रम व्यवस्थापन, प्राविधिक सुपरिवेक्षण तथा उचित समन्वयद्वारा योजना कार्यान्वयनको विद्यमान व्यवस्थाको सुदृढीकरण ।

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाका मुख्य कार्य सम्पादन सूचकहरू

उप क्षेत्र/विषयगत क्षेत्र	आधार रेखा (२०१५/१६)	३ वर्ष योजनाको लक्ष्य (२०१८/१९ सम्म)	५ वर्ष योजनाको लक्ष्य (२०२०/२१ सम्म)	७ वर्ष योजनाको लक्ष्य (२०२२/२३ सम्म)
१. आधारभूत शिक्षा (प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षा समेत)				
१.१	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्ना दर	८१ ^a	८६	८९.५
१.२	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा आवश्यक योग्यता प्राप्त शिक्षकको %	९३.७ ^a	९५.५	९७
१.३	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा एक महिने तालिम प्राप्त शिक्षकको %	०	३०	६५
१.४	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा अनुभव भइ कक्षा १ मा नवप्रवेशीको %	६२.४	६८.५	७३
१.५	कक्षा १ मा कुल भर्ना दर	१३६.७ ^a	१३०.५	१२७
१.६	कक्षा १ मा खुद भर्ना दर	९३.९ ^a	९५	९६
१.७	कुल भर्ना दर आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)	१३५.४ ^a	१३०.५	१२५.५
१.८	खुद भर्ना दर आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-५)	९६.६ ^a	९७.५	९८.५
१.९	कुल भर्ना दर आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)	१२०.१ ^a	११८	११५
१.१०	खुद भर्ना दर आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)	८९.४ ^a	९४	९७
१.११	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) को खुद भर्ना दरमा लैंगिक समता सूचकांक	१ ^a	१	१
१.१२	कक्षा ८ मा टिकाउ दर	७६.६	८६	९२
१.१३	आधारभूत शिक्षाको तह पूरा गर्नेको दर	६९.६ ^a	७८.५	८५
१.१४	आधारभूत शिक्षा (५-१२ वर्ष उमेर) का विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको %	१०.६ ^a	७.५	५
१.१५	कक्षा ३ मा विद्यार्थीको पठन सक्षमता %	१२.८	१४.१	१५.६
१.१६.१	कक्षा ५ मा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको प्राप्तांक %	गणित: ४८ ^b	५२	५६
१.१६.२		अंग्रेजी: ४७ ^b	५३	५७
१.१६.३		नेपाली: ४६ ^b	५४	५९
२.१७.१	कक्षा ८ मा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको प्राप्तांक %	गणित: ३५ ^c	४८	५५
१.१७.२		नेपाली: ४८ ^c	५२	५७
१.१७.३		विज्ञान: ४१ ^c	४९	५५
२. माध्यमिक शिक्षा				
२.१	कक्षा ९-१२ को कुल भर्ना दर	५६.७ ^a	७२	८५
२.२	कक्षा ९-१२ को खुद भर्ना दर	३७.७ ^a	४५	५३
२.३	कक्षा १० सम्मको टिकाउ दर	३७.९ ^a	५०	६५
२.४	कक्षा १२ सम्मको टिकाउ दर	११.५	१८	२५
२.५	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा १-१२) मा लैंगिक समता सूचकांकका आधारमा खुद भर्ना दर	०.९९ ^a	१	१
२.६	नमुना विद्यालयको संख्या	०	३४०	५४०
२.७	प्राविधिक विषयमा कक्षा ९-१२ मा भर्ना हुने विद्यार्थीको संख्या	९,७५० ^a	७२,५४०	१,०२,६००
३. अनौपचारिक शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ				
३.१	६ वर्ष माथिको साक्षरता दर	७८ ^d	८५	८७
३.२	१५-२४ वर्ष माथिको साक्षरता दर	८८.६ ^e	९२	९५
३.३	१५ वर्ष माथिको साक्षरता दर	५७ ^f	७०	७५
४. शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास				
४.१	आधारभूत तहमा महिला शिक्षकको %	३८.८	४२	४५
४.२	माध्यमिक तहमा महिला शिक्षकको %	१५.१	१८	२०
५. क्षेत्रगत आर्थिक व्यवस्था				
५.१	शिक्षामा राष्ट्रिय बजेटको कुल %	१२.०४	१५	१७

Sources: a. DoE (2016); b and c. ERO (2016); d. NPC (2016); e. NPC (2014); f. CBS (2012); g. EGRA (2014)

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको खर्च: वि.सं. २०७३/७४ देखि २०७९/८० (सन् २०१६/१७ देखि २०२२/२३) सम्मको सातवर्षे अवधिमा विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको कुल खर्च १०.५८ बिलियन (अर्ब) अमेरिकी डलर (निर्माण कार्य बाहेक) हुने छ । यसमध्ये पाँच वर्षे विद्यालय क्षेत्र विकास योजना कार्यक्रममा (वि.सं. २०७३ देखि २०७७) ६.४६ बिलियन र वि.सं. २०७३ देखि २०७५ सम्मका प्रारम्भिक ३ वर्षमा ३.३३ बिलियन अमेरिकी डलर खर्च हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसभित्र चालु खर्च तथा विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम दुवै समेटिएका छन् । कार्यक्रमको पहिलो ३ र ५ वर्षमा पूँजीगत खर्चको प्रतिशत ९.१ रहने छ र त्यसपश्चात् यसमा थोरै कमी आउने छ । यसमा राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको कार्यढाँचा अनुसार कार्यान्वयन गरिने विपत् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमको लागत समावेश गरिएको छैन । कार्यान्वयनका तिनै चरणका लागि आवश्यक पर्ने विपत् जोखिम न्यूनीकरणका लागि उपलब्ध स्रोतको आयतनले पुग्ने छैन । तथापि विपत् जोखिम न्यूनीकरणका लागि अनुमान गरिएको रकमको लगभग ७० प्रतिशत भने विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाका लागतको प्रस्तुत आँकलनमा समेटिएको छ । विपत् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गरिने सबैखाले खर्चले विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाका अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न सघाउने भए पनि त्यस बापतका लागतको विनियोजन शिक्षा मन्त्रालय भन्दा बाहिर पर्ने छन् । विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको बजेटले पहिलो पाँच वर्षसम्मको लागत व्यहोर्ने छ । विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाको बजेटको अधिकांश हिस्सा आधारभूत शिक्षा (प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षादेखि कक्षा ८ सम्म) मा खर्च हुने छ र बाँकी माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२) मा जानेछ । तथापि साविकको विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम भन्दा यस योजनामा माध्यमिक शिक्षामा थप कार्यक्रम राखिएकाले केही बढी विनियोजन गरिएको हुँदा माध्यमिक शिक्षाको हिस्सामा कुल बजेटको २५.४ प्रतिशत रहने छ ।

विद्यालय क्षेत्र विकास योजना कार्यक्रमको पाँच वर्षको खर्चको सारांश (सन् २०१६/१७-२०२०/२१)

क्र.सं.	शीर्षक	जम्मा हिस्साको प्रतिशत
१	प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षा	३.८
२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)	५४.७
३	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)	२५.४
४	विद्यालय शिक्षामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषय	१.३
५	अनौपचारिक शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ	१.२
६	शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास	२.०
७	विपत् जोखिम व्यवस्थापन	४.६
८	सुशासन तथा व्यवस्थापन (जिल्लास्तरीय)	०.८
९	अनुगमन तथा मूल्यांकन	०.५
१०	क्षमता विकास	१.१
११	संगठन र व्यवस्थापन	४.६
		१००

विद्यालय क्षेत्र विकास योजना

वि.सं. २०७३/०७४-२०७५/०८०

नेपाल सरकार
शिक्षा मन्त्रालय
२०७३